

Nr 38

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående formerna för riksdagens öppnande.

Ärendet

I detta utlåtande behandlas motionen II: 491 av herr Ericson i Örebro samt fru Dahl, fru Hjelm-Wallén och herrar Bergqvist, Ekvall, Green, Gustavsson i Nässjö, Hellström och Sörenson (alla s).

Motionärerna *hemställer*, »att riksdagsordningen § 34 ändras så att riksdagen kan öppnas under mer tidsenliga former och att konstitutionsutskottet framlägger förslag härom till 1970 års vårriksdag».

Gällande bestämmelser

Vissa bestämmelser om riksdags öppnande är upptagna i 34 § riksdagsordningen. Där stadgas att öppnandet skall ske senast på andra söckendagen efter riksdags början och att den närmare tidpunkten bestäms och kungörs av Kungl. Maj:t. Vid angiven tidpunkt skall riksdagsledamöterna, sedan gudstjänst hållits med dem, sammankomma på rikssalen, där konungen eller, då han så finner för gott, statsministern eller annan statsrådsledamot för ordet. Vid detta tillfälle skall, med vissa undantag varifrån här kan bortses, statsverkspropositionen och riksdagsberättelsen överlämnas till riksdagen. Sedan konungen öppnat riksdagen, åligger det kamrarnas talmän att i kamrarnas namn framföra deras undersåtliga vördnad till konungen.

Enligt praxis inleds riksdagens öppnande med att konungen uppläser trontalet. I detta brukar anges de mera betydelsefulla förslag som kommer att framläggas för riksdagen.

Riksmarskalksämberet utfärdar för varje gång efter konungens befallning en ordning för riksdagens öppnande, i vilken de ceremoniella detaljerna regleras.

Frågans tidigare behandling

Formerna för riksdagens öppnande har under senare år aktualiserats vid ett flertal tillfällen.

I en motion vid 1959 års riksdag uttalades, att den nuvarande ordningen för sammankomsten vid riksdags öppnande är otidsenlig, och yrkades, att

riksdagen skulle hemställa om uppdrag för författningsutredningen att pröva nya former för ifrågavarande ceremoni. Konstitutionsutskottet framhöll i utlåtande (nr 6) över motionen, att författningsutredningens ställningstagande till frågan om kammarsystemet kunde antas komma att inverka på formerna för riksdagens öppnande. Med hänsyn härtill avstyrkte utskottet motionen, vilken avlogs av riksdagen.

I en motion vid 1961 års riksdag hemställdes, att riksdagen skulle uppdraga åt talmanskonferensen att i samråd med hovförvaltningen vidta sådana åtgärder, att riksdagens öppnande kunde försiggå i former, som för riksdagens ledamöter var mera värdiga och representativa. Bl. a. påtalades att riksdagen i alltför ringa utsträckning berett sina ledamöter möjlighet att delta i riksdagens öppnande på ett i yttre avseende värdigt sätt. Allmänna beredningsutskottet framhöll i utlåtande (nr 2) över motionen, att författningsutredningens förslag kunde komma att medföra förändringar i riksdagens arbetsformer och att den slutliga lösningen av dessa frågor torde komma att påverka formerna för riksdagens öppnande. Några mera ingripande åtgärder syntes i avvaktan härpå inte böra vidtas. Med avseende på de i motionen berörda praktiska arrangemangen fann utskottet inte påkallat med något riksdagsinitiativ. I enlighet med utskottets hemställan avlog riksdagen motionen.

Frågan behandlades av *författningsutredningen* i dess betänkande med förslag till ny riksdagsordning (SOU 1963:18). Utredningen uttalade, att ett riksmöte borde anses öppnat i och med det första sammanträdet med riksdagen, utan särskilda ceremonier liknande den nuvarande rikssalssammankomsten. Emellertid var enligt utredningens mening en särskild sammankomst i högtidliga former mellan konungen, statsråden och riksdagens ledamöter i början av lagtima riksmöte alltjämt påkallad. Denna borde erhålla en annan innebörd än den nuvarande. Förutom hälsningsord från konungen och talmannen borde förekomma, att regeringen genom statsministern eller annat statsråd, som förordnats därtill, avger en förklaring angående sin politik. Denna skulle tjäna som utgångspunkt för den allmänna politiska debatt, motsvarande remissdebatten, som enligt utredningens förslag skulle hållas i riksdagen kort därefter. Utredningen fann mest naturligt, att sammankomsten skulle hållas i riksdagshuset. Närmare bestämmelser borde emellertid inte ges vare sig i riksdagsordningen eller i annan författning, utan talmannen borde äga bestämma därom i samråd med statsministern.

Ämnet aktualiserades ånyo i motioner vid 1965 års riksdag. Därvid anfördes bl. a., att ceremonin är i detaljer utan stil och utan anknytning till den moderna samhällssynen. Vidare kritiserades den praxis som utbildats inom riksmarskalksämberet för inbjudningar till ceremonin. Även representanter för t. ex. kulturlivet och arbetsmarknaden borde ges tillfälle att delta. Slutligen anförde motionärerna, att riksdagen borde ha infly-

tande över ceremonins utformning. I sitt utlåtande (nr 15) uttalade konstitutionsutskottet, att motionernas huvudsyfte skulle tillgodoses, om författningsutredningens förslag genomfördes. Då detta kunde förutsättas bli omfattat av övervägandena i författningsfrågan, avstyrkte utskottet motionerna, vilka avslogs av riksdagen.

Frågan om formerna för riksdagens öppnande upptogs ånyo vid 1966 års riksdag i en motion, vari hemställdes att riksdagen skulle uppdra åt talmanskonferensen att i samråd med hovförvaltningen undersöka möjligheterna till förenkling av formerna för ifrågavarande ceremoni. Konstitutionsutskottet hänvisade i sitt utlåtande (nr 41) till vad utskottet anfört föregående år och avstyrkte motionen, vilken avslogs av riksdagen.

Även vid 1967 års riksdag väcktes motioner i ämnet. Konstitutionsutskottet (nr 6) hänvisade till sina utlåtanden 1965 och 1966 och förklarade sig inte ha funnit anledning att inta en annan ståndpunkt. Utskottet ville inte göra gällande, att den nuvarande ordningen är tillfredsställande, men fann sig kunna förutsätta, att de åtgärder som är möjliga från riksdagens sida skulle vidtas även utan ett särskilt uppdrag från kamrarna. På utskottets hemställan avslogs motionerna.

Utskottet

I samband med den partiella författningsreformen 1968—1969 beslöts inte någon grundlagsändring beträffande riksdagens öppnande. Då den första enkammarriksdagen öppnas 1971, måste sålunda 34 § riksdagsordningen i dess nuvarande lydelse tillämpas. Frågan har i detta ärende gällt, om utskottet bort ta initiativ till en grundlagsändring som skulle möjliggöra en ändrad ordning 1972 eller om grundlagberedningens arbete bort avvaktas. Enighet har länge rått om att nuvarande ordning inte är tillfredsställande. Utskottet har emellertid inhämtat, att grundlagberedningen avser att i samband med förslag till ny riksdagsordning föreslå en ny ordning för riksdagens öppnande. Ett förslag till ny RO, i vilket denna fråga kommer att regleras, anses bli framlagt i sådan tid, att det kan underställas riksdagen före 1973 års val. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig böra avstå från att ta något initiativ i denna fråga. Utskottet hemställer,

att riksdagen avslår motionen II: 491.

Stockholm den 19 maj 1970

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herr Georg Pettersson (s), fru Segerstedt Wiberg (fp), herrar Sveningsson (m), Richardson (fp), Svenungsson (m), Nyquist (s), Ivar Andersson (s) och Norberg (s); samt

från andra kammaren: herrar Nelander (fp), Björkman (m), fru Thunvall (s), herrar Johansson i Trollhättan (s), Andersson i Billingsfors (s), Gustafsson i Barkarby (s), fru Hjelm-Wallén (s), herrar Glimmér (cp) och Strömberg (fp).

Reservation

av fru Segerstedt Wiberg (fp), herr Richardson (fp), fru Thunvall (s), herr Andersson i Billingsfors (s), herr Gustafsson i Barkarby (s) och fru Hjelm-Wallén (s):

Enligt vår mening har utskottsmajoriteten inte anfört något bärande skäl, varför man skall avstå från att nu lösa den fråga, som aktualiserats genom motionen II: 491. Som den av utskottet lämnade redogörelsen visar har reformkrav framförts vid en rad tillfällen, och full enighet rått om att nuvarande ordning inte är tillfredsställande. Det kan då inte vara riktigt att skjuta en eventuell reform ytterligare framåt i tiden. Enligt vår mening bör riksdagen redan nu anta ett förslag till ändring av 34 § riksdagsordningen, som på sätt författningsutredningen avsåg ger talmannen rätt att efter samråd med statsministern bestämma om ordningen för riksdagens öppnande. Vi anser sålunda att utskottet bort hemställa

att riksdagen, med anledning av motionen II: 491 för sin del antar följande förslag till ändrad lydelse av 34 § riksdagsordningen:

34 §

(Nuvarande lydelse)

Konungen låter offentligen kungöra den av Honom för riksdags öppnande bestämda tid, som ej må utsättas senare än å andra söckendagen efter riksdags början. På den tid skola riksdagsmännen, sedan gudstjänst med dem hållen är, sammankomma på rikssalen, där Konungen eller, då Han så för gott finner, statsministern eller annan statsrådsledamot förer ordet. Vid detta tillfälle låter Konungen till riksdagen överlämna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov, innefattande även förslag rörande sättet att genom bevillningar

(Föreslagen lydelse)

Riksdagen öppnas vid särskild sammankomst med Konungen, statsråden och riksdagens ledamöter senast på andra söckendagen efter riksdags början. Sammankomsten hålles i den ordning talmannen efter samråd med statsministern bestämmer.

Vid detta tillfälle låter Konungen till riksdagen överlämna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov, innefattande även förslag rörande sättet att genom bevillningar fylla vad staten utöver de ordinarie inkomsterna erfordrar, ävensom berättelse om vad i rikets sty-

fylla vad staten utöver de ordinarie inkomsterna erfordrar, ävensom berättelse om vad i rikets styrelse sedan nästföregående riksdags början sig tilldragit. Har Konungen enligt 2 § sammankallat riksdagen till dag före den 10 januari, må dock nämnda proposition och berättelse tillställas riksdagen i annan ordning, dock ej senare än vid det sammanträde som infaller näst efter den 11 januari.

relse sedan nästföregående riksdags början sig tilldragit. Har Konungen enligt 2 § sammankallat riksdagen till dag före den 10 januari, må dock nämnda proposition och berättelse tillställas riksdagen i annan ordning, dock ej senare än vid det sammanträde som infaller näst efter den 11 januari.

Vid riksdag som sammanträder efter nyval, varom i 108 § regeringsformen stadgas, skall sådan berättelse, som nyss sagts, ej överlämnas och skall proposition angående statsverkets tillstånd och behov framläggas blott om riksstaten icke blivit reglerad.

Då Konungen, på sätt nu är sagt, riksdag öppnat, framföre, vid samma tillfälle, riksdagens talman till Konungen, i riksdagens namn, dess undersåttliga vörndnad.